

ELS MOROS COM A HORITZÓ MÍTIC

Aproximació toponímica

Josep Vicent Frechina

Afirma el filòsof alemany Hans-Georg Gadamer que no hi ha cultura sense horitzó mític. I és que el mite és, en efecte, el fonament sobre el qual s'inicia la construcció de la identitat col·lectiva que sustenta tota expressió cultural.

El «temps dels moros» constitueix, en el nostre cas, aquella línia que fa de llinar entre el mite i la Història, que marca la separació entre un «nosaltres» subjecte a les regnes de la racionalitat, la cronologia i una elemental consciència històrica, i un «altres» difús, atemporal, governat pels mecanismes de la fantasia i el subconscient col·lectiu.

La seua condició d'horitzó mític origina l'estranya barreja d'identitat i alteritat que suscita la figura del moro entre els habitants de la Catalunya nova, les Illes Balears i el País Valencià. D'una banda, hom el situa com l'adversari

recurrent, l'enemic vençut, l'antagonista cultural i religiós. D'altra, però, emergeix de forma reiterada com l'origen dels nostres principals trets idiosincràtics. Caràcter, gastronomia, festes, música: tot té la seua gènesi en un passat musulmà del qual ens sentim legítims continuadors. Un exemple ben eloqüent seria la creació de la jota atribuïda popularment al moro valencià Aben-Jot. O la presumpta ascendència musulmana de la indumentària tradicional dels llauradors valencians.

Així ho dedueixen, per exemple, els viatgers romàntics que compareixien a la Península a l'encalç d'una africanitat que suposaven tenir a l'abast sense eixir del continent. Théophile Gautier escrivia cap a la meitat del segle XIX: «Els camperols valencians tenen un vestit estranyament característic, que no deu haver canviat gaire des de

la invasió dels àrabs [...] Malgrat les pretensions d'Espanya per la religió catòlica, sempre em costarà de creure que aquests homes no siguen musulmans» (Ardit, 2004). I el seu coetani Emili Begin: «Els individus que trobem tenen un lleuger aspecte salvatge que ens sembla manllevat a les vores de l'imperi del Marroc» (Ardit, 2004).

També els erudits locals recorrien a aquesta imaginada orientalistat dels seus paisans de la ruralia per a explicar els comportaments «poc civilitzats» que n'exhibien. Vicent Blasco Ibàñez, sense anar més lluny, omplí una de les seues novel·les més conegudes, *La Barraca*, de llauradors moruns i dones de bellesa africana. Joan Francesc Mira se n'ocupà detalladament en un divertit article publicat al setmanari *El Temps* el juny de 1991 on, aprofitant l'avinentsa, mostrava la seua perplexitat davant la recurrent morofilia valenciana. Una morofilia, recordem-ho, que s'estén fins l'Himne Regional que no és altra cosa, al capdavall, que una exaltació de la bellesa oriental de la ciutat de València —«...és la veu de l'aigua càntic d'alegria / acordat al ritme de guitarra mora».

Segurament, l'àmbit cultural que millor reflecteix els fets exposats és el de la toponímia. Un aspecte importantíssim en el procés de formació i establiment dels topònims és la «significació» de l'espai. El territori crea uns significats —de caràcter geogràfic, històric, religiós, social, etc.— que s'expressen mitjançant la toponímia. És allò que Joan Tort (2003) anomena «principi de significativitat territorial».

Alqueria del Moro (Benicalap, l'Horta Nord).

25

PARLEM DE...

Al nostre territori, un percentatge elevadíssim d'indrets que conserven qualsevol mena de vestigi arqueològic —és a dir, que posseeixen un significat evident des del punt de vista històric— ostenten el nom de «indret del moro». Fins i tot de la Dama d'Elx se'n digué, durant molt anys, la reina mora.

Potser una petita part d'aquest topònims —els que designen algun cim o turó— s'han format a partir de la base preindoeuropea *mor-*, relacionada, segons Ernest Querol (2000), amb l'oronímia i amb un camp semàntic que s'estendria entre 'pedra-roca' i 'punta' —i que es trobaria al darrere de topònims com Morella.

La resta, però, són exemples fefaents del fet que «moro» no equival necessàriament a musulmà sinó a un element imprecís d'un passat obscur i idealitzat que representa tota la nostra «prehistòria».

Els abrics neolítics són «la cova dels moros»; els dolmens, «la cabana dels moros»; els poblats talaiòtics balears, «es claper dels moros»; les necròpolis romanes, «el cementeri dels moros»; els castells medievals, «el castell dels moros»; etc.

Alguns d'aquests topònims són fruit, possiblement, d'algun element físic de l'indret que hom relaciona amb els àrabs: aquest seria el cas de l'alqueria del Moro a Benicalap (l'Horta) que tenia un penell en forma de mitja lluna.

Altres van associats a alguna llegenda popular: així, el Jardí de la Reina Mora, nom d'un paratge natural situat al cim de la serra del Castellaret a Moixent (la Costera), la riquesa florística del qual hom atribuïa a la seua antiga condició de jardins del «rei» al-Azraq; o el mausoleu romà de Fabara (el Matarranya), dedicat a la memòria de Luci Emili Lupus i anomenat popularment la caseta dels Moros, del qual es conta que hi vivia una mora encantada, guardiana d'un riquíssim tresor i disposada amb els seus encanteris màgics a impedir la destrucció de l'edifici; o el Salt de la Reina Mora de Siurana (el Priorat), lligat a una llegenda molt estesa

1. Alqueria del Moro (Benicalap, l'Horta Nord), alqueria medieval
2. Assut dels Moros (Bicorp, la Canal de Navarrès)
3. Assut dels Moros (Elx, el Baix Vinalopó)
4. Avenc del Moro (Atzeneta del Maestrat, l'Alcalatén)
5. Balma del Moro (la Roca d'Albera, el Rosselló), dolmen
6. Barranc del Moro (Fageca, el Comtat) aboca al riu Seta
7. Botiqueria dels Moros (Secans, Massalió, Matarranya), abric de l'epipaleolític
8. Braç dels Moros (Mislata, l'Horta Sud), séquia
9. Braçal del Moro (la Vall de Segó, el Camp de Morvedre), séquia
10. Cabana del Moro (Bescaran, l'Alt Urgell), dolmen
11. Cabana del Moro de Reguard (Senterada, el Pallars Jussà), dolmen
12. Cabaneta dels Moros (Cérvoles, el Pallars Jussà), dolmen
13. Cala del Moro (Peníscola, el Baix Maestrat)
14. Cala dels Moros o del Bugre (el Perelló, el Baix Ebre)
15. Caló des Moro (Sant Antoni, Eivissa)
16. Camí del Moro (Torredembarra, el Tarragonès)
17. Camp del Moro (Corbera del Llobregat, el Baix Llobregat)
18. Camp dels Moros (la Codina; el Solsonès), poblat ibèric
19. Canya dels Moros (Arans, Andorra)
20. Canyada del Moro (Andilla, els Serrans)
21. Canyó del Moro (Alcúdia, Mallorca), al cim de la penya Roja
22. Cap des Moro (Santanyí, Mallorca)
23. Cara del Moro (Albiol, el Baix Camp), indret a la vall del Mas Vallverdú, molt a prop del coll de la Batalla, el seu nom li ve perquè per la vall baixaven els sarraïns a l'encontre dels cristians
24. Carnisseria dels Moros (Tortosa, el Baix Ebre)
25. Carrer de la Mà des Moro (Palma, Mallorca), a prop de la Llotja
26. Carrer del Arc del Moro (Barcelona, el Barcelonès), nom amb què es coneixia, abans del 1828, l'actual carrer de l'Arc de Sant Pau, a Ciutat Vella
27. Casa des Moro (Puigpunyent, Mallorca)
28. Caseta dels Moros (Fabara, el Matarranya), mausoleu romà del segle II dC dedicat a Luci Emili Lupus
29. Cassaca dels Moros (Benassal, l'Alt Maestrat), antiga alqueria islàmica
30. Castell del Moro (Aitona, el Segrià) castell d'origen islàmic
31. Castell dels Moros (Almenar, el Segrià), antic edifici de caràcter militar del segle XIX construït en el cim del turó que s'alça al nord-oest de la població
32. Castell dels Moros (Andorra)
33. Castell dels Moros (Calvià, Mallorca), talaiot
34. Castell dels Moros (Casserres, Osona)
35. Castell dels Moros (Muntanyola, Osona), castell musulmà
36. Castell dels Moros (Tàrbena, la Marina Alta)
37. Castell dels Moros (Vilanant, l'Alt Empordà), ruïnes d'una fortalesa medieval que hi ha a l'extrem oriental d'una carena, damunt la confluència de la riera de Cistella amb el riu Manol
38. Castell dels Moros (Vilajuïga, l'Alt Empordà)
39. Castell dels Moros (Villalonga, la Safor), castell musulmà
40. Castell dels Moros o casal de Bellpuig (Sant Julià de Vilatorrada, Osona), castell documentat des del segle XII
41. Castell dels Moros o castell Ciuró (Molins de Rei, el Baix Llobregat), castell del segle XI
42. Castell dels Moros o castell de la Vall d'Ariet (Artesa de Segre, la Noguera), castell documentat des del 1236
43. Castell dels Moros o Vell o Fadrell, castell de la Magdalena o castell de Sas (Castelló de la Plana, la Plana Alta), runes d'un castell musulmà situat sobre la muntanya de la Magdalena
44. Castell dels Moros o de Guanta (Sentmenat, el Vallès Occidental), situat dalt del Turó del Corb
45. Castell dels Moros o de Montclús (Sant Esteve de Palautordera, el Vallès Oriental)
46. Castell dels Moros o de Montmany (Figaró-Montmany, el Vallès Oriental)
47. Castell dels Moros o de Tona (Tona, Osona), potser d'origen romà però bé que els experts es decanten més per una construcció medieval (segle X)
48. Castell dels Moros o de Torelló (Torelló, Osona)
49. Castell dels Moros o Castellot (Beuda, la Garrotxa), castell documentat des del segle XI
50. Castellar dels Moros (Cati, l'Alt Maestrat)
51. Castellet des Caló des Moro (Santanyí, Mallorca), colina fortificada de Rafal des Porcs
52. Castellet des Moros (Manacor, Mallorca)
53. Castillarejo de los Moros (Andilla, els Serrans)
54. Cementeri dels Moros (Xeresa, la Safor), jaciment arqueològic romà ubicat en la partida de la Servana
55. Cementeri des Moros (Manacor, Mallorca)
56. Cementeri des Moros (Maó, Menorca)
57. Cementeri des Moros (Santa Margalida, Mallorca), poblat talaiòtic des Velar
58. Cementiri dels Moros (Torrent, el Baix Empordà), monument megalític datat entre el 3000 i el 2000 aC
59. Claper dels Moros (Binissalem, Mallorca), poblat talaiòtic
60. Clos dels Moros (Planoles, el Ripollès)
61. Clot del Moro (Castellar de n'Hug, el Berguedà), paratge on es troba una fàbrica de ciment modernista obra de l'arquitecte Rafael de Gustavino
62. Clot des Moro (Alaior, Menorca). Cova amb pintures rupestres
63. Clot des Moro (Calvià, Mallorca), punt del litoral situat a prop de l'illa del Toro
64. Coll del Moro (Gandesa, la Terra Alta), poblat fortificat i necròpolis ibèrica
65. Coll del Moro (Pollença, Mallorca)
66. Coll dels Moros (Casserres, Osona)
67. Collada del Moro (Tregurà, Vilallonga, el Ripollès)
68. Collet d'es Moro (Calvià, Mallorca), poblat pretalaiòtic
69. Comella del Moro (Tarragona, el Tarragonès), partida del terme municipal
70. Confessionari des Moros (Felanitx, Mallorca), cova de santuari
71. Cormulló dels Moros (Albocàsser, l'Alt Maestrat), poblat ibèric
72. Corral dels Moros (Atzeneta del Maestrat, l'Alcalatén)
73. Corral des Moros (Felanitx, Mallorca), restes prehistòriques de sa Bassa des Coll

74. Cova de s'Hort des Moros (l'Alcúdia, Mallorca), cova amb pintures rupestres
75. Cova del Moro (Agres, el Comtat) jaciment de l'eneolític
76. Cova del Moro (Arnes, la Terra Alta)
77. Cova del Moro (Benitatxell, la Marina Alta), cova amb jaciments prehistòrics
78. Cova del Moro (Gabasa, la Llitera), jaciment arqueològic del paleolític
79. Cova del Moro (Dragonera), gran cavitat amb petits llacs
80. Cova dels Moros (Mont-ràl, l'Alt Camp), jaciment arqueològic de l'edat de bronze
81. Cova dels Moros (Santa Cristina d'Aro, el Baix Empordà)
82. Cova des Moro (Andratx, Mallorca). Cova amb pintures rupestres
83. Cova des Moro (Felanitx, Mallorca), a cala sa Nau
84. Cova des Moro (Ferrerries, Menorca), es troba situada dalt del penya-segat oriental del barranc d'en Fideu, prop de la casa de Son Mercer de Baix. Naveta d'habitació del pretalaiòtic
85. Cova des Moro (Manacor, Mallorca), abric amb restes humanes del 2300 aC en la costa del terme
86. Cova des Moro (Manacor, Mallorca), cova de cala Falcó
87. Cova des Moro (Pollença, Mallorca)
88. Cova des Moro (Santa Margalida, Mallorca), cova on va ser trobada la imatge de la santa que dona nom a la població
89. Cova des Moro (Santa Maria del Camí, Mallorca)
90. Cova des Moros (Lloseta, Mallorca)
91. Cova des Moros o dels Ossos o des Tossals Verds (Escorca, Mallorca), jaciment arqueològic
92. Coves dels Moros (Odén, el Solsonès), sense datar
93. Coveta del Marge del Moro (Begues, el Baix Llobregat), necròpolis
94. Covetes dels Moros (Bocairent, la Vall d'Albaida), 53 habitacles excavats en la roca en una de les vessants del barranc del Fos
95. El Juí del Moro (Vilanova i la Geltrú, el Garraf), pic de 83 m
96. El Moro (Torredembarra, el Tarragonès), vil·la romana.
97. El Portalet dels Moros (Portell de Morella, els Ports)
98. Ereta dels Moros (Aldaia, l'Horta Sud), jaciment arqueològic romà
99. Es Bosc des Moro (Valldemossa, Mallorca), restes prehistòriques de sa Talaia
100. Es caló des Moro (Santanyí, Mallorca)
101. Es caló des Moro (Sóller, Mallorca)
102. Es Campanar des Moros (Montuiri, Mallorca), pleta des Rafalet, restes prehistòriques des Rafal
103. Es Castell des Moros (Deià, Mallorca), jaciment arqueològic de Can Borràs
104. Es Cementeri des Moros (Costitx, Mallorca), talaïot
105. Es Cementeri des Moros (Es Mercadal, Menorca)
106. Es Cementeri des Moros (Llucmajor, Mallorca), cova de Capocorb Nou
107. Es Cementeri des Moros (Sencelles, Mallorca), necròpolis de Cas Canà
108. Es Cementeri des Moros o cova de Son Bosc (Andratx, Mallorca). Cova amb pintures rupestres
109. Es Clos des Moro (Santanyí, Mallorca).
110. Es Corral des Moros (Palma, Mallorca), colina fortificada de Son Espanyol
111. Es Figueral de Moro (Llucmajor, Mallorca), cova de Sa Cabana
112. Es Serral des Moro (Sineu, Mallorca), necròpolis
113. Es turó des Moro (Porreres, Mallorca)
114. Farmàcia dels Moros (Soses, el Segrià) roca amb forats, a prop del poblat ibèric de Gebut, on antany es trobaven petits vasos funeraris que han fet suposar que es tractava d'un columbari romà (segle II)
115. Font del Moro (Atzeneta del Maestrat, l'Alcalatén)
116. Fossar dels Moros (Planoles, el Ripollès)
117. Fossar des Moros (Manacor, Mallorca), Cova des Morro
118. La Jipe de los Moros (les Alcubles, l'Alt Palància)
119. La Sang dels Moros (Castelló de la Plana, la Plana Alta), lloc a prop del castell de la Magdalena
120. Les Paretetes dels Moros (Montcada, l'Horta Nord), vil·la romana
121. Les Tres Torres del Moro (Sant Carles de la Ràpita, el Montsià)
122. L'Ombrieta del Moro (Sorita, els Ports)
123. Marjal dels Moros (Sagunt, el Camp de Morvedre)
124. Mas del Moro (Tarragona, el Tarragonès)
125. Mina des Moros (Bunyola, Mallorca), mines romanes de galena de Son Creus
126. Mola del Moro (Tortosa, el Baix Ebre)
127. Pas des Moro (es Mercadal, Menorca)
128. Penya del Moro (Sant Feliu de Llobregat, el Baix Llobregat), penyal on s'ubica un poblat ibèric i una torre de guaita medieval
129. Penya del Moro (Sant Just Desvern, el Barcelonès), poblat ibèric
130. Penyeta del Moro (Cullera, la Ribera Baixa). Illot situat davant de Cullera
131. Pi del Moro (Sils, la Selva). Nom d'un indret a prop de la població
132. Pic dels Moros (Llívia, la Cerdanya)
133. Piqueta dels Moros (Ares del Maestre, l'Alt Maestrat), esclerxa en la roca de la Mola d'Ares que es feia servir per recollir aigua
134. Pla del Moro (Castelló de la Plana, la Plana Alta), partida del terme amb nombroses restes arqueològiques
135. Pla dels Moros (Torrella, Benigànim, la Vall d'Albaida). Partida del terme on, segons la tradició, va ser sufocada la rebel·lió dels moriscos el 1349
136. Pont del Moro (Alboraia, l'Horta Nord), pont d'origen presumptament romà que salvava la séquia de Vera i que en l'actualitat s'exhibeix, descontextualitzat, en un passeig del poble.
137. Pont del Moro (el Ràfol de Salem, la Vall d'Albaida), nom d'una partida del terme anomenada també, curiosament, l'Arcà[da]
138. Pont dels Moros (Beniatjar, la Vall d'Albaida), sense data de construcció documentada.
139. Pont dels Moros o del Rei (Deltebre, el Baix Ebre)
140. Pont dels Moros o pont Alt (la Selva del Camp, el Baix Camp), forma part del sistema hidràulic que condueix l'aigua a la vila de la Selva del Camp
141. Pou del Moro (Xàbia, la Marina Alta)
142. Puig del Moro (Sant Aniol de Finestres, la Garrotxa), puig on hi ha un dolmen
143. Puig dels Moros (Casserres, Osona)
144. Puig des Collet des Moro (Calvià, Mallorca), talaïot de Peguera
145. Puig des Moro (Montuiri, Mallorca), talaïot de ses Coves
146. Puig des Moro (Son Servera, Mallorca)
147. Puig des Moro de Llevant (Calvià, Mallorca), colina fortificada de Torà
148. Puig des Moro de Ponent (Calvià, Mallorca), talaïot de Torà
149. Puig des Moros (Esporles, Mallorca), necròpolis de Son Quint
150. Puig des Moros (Pollença, Mallorca),
151. Punta de la Mora (Tarragona, el Tarragonès) és un promontori de la costa del Tarragonès, entre Tamarit i platja Llarga
152. Punta des Moro (Fornells, Menorca)
153. Puntal dels Moros (Nàquera, el Camp de Túria)
154. Racó del Moro (Mas de Barberans, el Montsià)
155. Ras dels Moros (Arestui, el Pallars Sobirà)
156. Replana dels Moros (Fontanars dels Alforins, la Vall d'Albaida)
157. Roc dels Moros (Lladurs, el Solsonès)

158. Roca del Moro (Alcalà de Xivert, el Baix Maestrat) platja d'Alcossebre
159. Roca dels Moros (Cretes, el Matarranya), abric rupestre que conté unes importants pintures situat al barranc de Calapatà.
160. Roca dels Moros (Beranui, la Baixa Ribagorça)
161. Roca dels Moros (el Cogul, les Garrigues), pintures rupestres del 7000 aC
162. Roca dels Moros o de Rumbau (Peramola, l'Alt Urgell), pintures rupestres
163. Rodolat del Moro (Tarragona, el Tarragonès)
164. Roques del Moro (Atzeneta del Maestrat, l'Alcalatén)
165. S'era des Moro (Banyalbufar, Mallorca), espai rodonenc, que segons sembla es va emprar per secar escorxa. A prop, una cova amb art rupestre
166. S'Hort des Moros (l'Alcúdia, Mallorca)
167. S'Horta des Moro (Es Mercadal, Menorca)
168. Sa casa des Moro (Escorca, Mallorca), talaiot de sa Plana d'Albarca
169. Sa Costa des Moro (Felanitx, Mallorca), restes prehistòriques de Son Xina
170. Sa Paret des Moros (Sa Pobla, Mallorca)
171. Sa Paret des Moros (Andratx, Mallorca). Cova amb pintures rupestres a la Trapa
172. Sa Roca des Moro (Capdepera, Mallorca), jaciment arqueològic
173. Sa Tanca des Moros (Sa Pobla, Mallorca)
174. Sa Taula des Moro (Banyalbufar, Mallorca), roca a prop de la costa
175. Salt del Moro (Ibi, l'Alcoià)
176. Salt del Moro (Manises, l'Horta Sud)
177. Sementer des Claper des Moro (Manacor, Mallorca), conjunt prehistòric de sa Plana Nova
178. Senda de los Moros (el Fondó dels Frares, el Vinalopó Mitjà), poblat romà d'Imblumbam
179. Serrat dels Moros (Olius, el Solsonès)
180. Serrat dels Moros (Torà, la Segarra)
181. Serreta dels Moros (Agost, l'Alacantí)
182. Ses Coves de sa torre Des Moro de Miramar (Valldemossa, Mallorca)
183. Ses Paret des Moros (Puigpunyent, Mallorca)
184. Ses Paret des Moros (Sa Pobla, Mallorca)
185. Talaia des Moro (Palma, Mallorca), necròpolis de Cas Francés
186. Tomba del Moro de Sorba (Montmajor, el Berguedà). Cista formada per un vas de 2,40 m de llarg per 1,45 d'ample delimitada amb sis ortostats
187. Tomba del Moro de Vallbona (el Mojal, Navàs, el Bages), dolmen
188. Tombes del Moro (Sant Llorenç del Munt, el Vallès Occidental)
189. Torrassa del Moro (Llinars del Vallès, el Vallès Oriental), torre de guaita d'origen romà situada al turó de Can Bordoi
190. Torrassa dels Moros (Castellcir, el Moianès)
191. Torre de la Font del Moro (Tortosa, el Baix Ebre)
192. Torre del Moro (Alcanar, el Montsià). Hi ha tres torres amb aquest nom
193. Torre del Moro (Aramunt Vell, el Pallars Jussà)
194. Torre del Moro (Fornells, Menorca)
195. Torre del Moro (Ivorra, la Segarra)
196. Torre del Moro (Montferri, l'Alt Camp), situada dalt de la tossa Grossa
197. Torre del Moro (Sant Carles de la Ràpita, el Montsià)
198. Torre del Moro (Vallferosa, el Solsonès)
199. Torre del Moro o torre Cervera (Torrevela, el Baix Segura)
200. Torre dels Moros o Bosc de la Perxa (Arbolí, el Priorat)
201. Torre dels Moros (Barcelona, el Barcelonès), antiga torre de guaita del mas Enric situada al barri d'Horta. En un dels seus finestrals gòtics es pot distingir el cap d'un musulmà
202. Torre dels Moros (Cinctorres, els Ports), torre de planta quadrangular situada a la partida de les Torretes
203. Torre dels Moros (Collbató, el Baix Llobregat)
204. Torre dels Moros (el Perelló, el Baix Ebre), turó on es conserva un abric amb pintures rupestres
205. Torre dels Moros (Espot, el Pallars Sobirà), torre de guaita medieval
206. Torre dels Moros (la Figuera, el Priorat), antiga torre de guaita; en queden les runes a prop del mas de Soler
207. Torre dels Moros (Lasquarri, la Ribagorça), torre medieval
208. Torre dels Moros (les Bons, Andorra), torre de guaita de factura romànica dins del conjunt fortificat de les Bons.
209. Torre dels Moros (Lagostera, el Gironès), jaciment arqueològic d'època romana
210. Torre dels Moros (Llanera, el Solsonès), dolmen
211. Torre dels Moros (Llobera, el Solsonès), dolmen
212. Torre dels Moros (Lloret de Mar, la Selva)
213. Torre dels Moros (Palafrugell, el Baix Empordà)
214. Torre dels Moros (Riudecols, el Baix Camp)
215. Torre dels Moros (Seròs, el Segrià)
216. Torre dels Moros (Tivenys, el Baix Ebre)
217. Torre dels Moros (Vallirana, el Baix Llobregat), molinets de la Llibra
218. Torre dels Moros (Vilajuïga, l'Alt Empordà)
219. Torre dels Moros de Corçà (Àger, la Noguera)
220. Torre dels Moros o de Can Magi (Tossa de Mar, la Selva)
221. Torre dels Moros o de les Conclues (Corçà, la Noguera)
222. Torre dels Moros o de Meer (Cardona, el Bages), va ser construïda el 1838
223. Torre dels Moros o del Port (Cambrils, el Baix Camp), construïda el segle XVII
224. Torre dels Moros o de la Batlia o del Baró (Viladecans, el Baix Llobregat)
225. Torrent dels Moros (Tossa de Mar, la Selva)
226. Torreta dels Moros (Vinaròs, el Baix Maestrat)
227. Torrota del Moro o torrassa de Ca l'Almirall (Subirats, l'Alt Penedès), torre d'origen romà
228. Tossal del Moro de Pinyeres (Batea, la Terra Alta), poblat ibèric
229. Tossal dels Moros (Corbins, la Noguera), vil·la romana i mausoleu
230. Tossal del Moro (Castellserà, l'Urgell)
231. Trull dels Moros (Sagunt, el Camp de Morvedre), vil·la romana
232. Ull del Moro (Alcoi, l'Alcoià), turó on hi ha un poblat de l'edat del bronze
233. Ulleres del Moro (l'Estartit, el Baix Empordà), lloc de les illes Medes.

El 1994, una esllavissada acabà amb un dels dos forats que donaven nom al lloc

per tot el territori que trobem re-produïda a Navaixes (l'Alt Palància), a Fondegulla (la Plana Baixa) i a Cirat (l'Alt Millars) en el Salto de la Nòvia; i a Ibi (l'Alcoià) i Manises (l'Horta Sud) amb el Salt del Moro.

Altres topònims, finalment, mostren l'extraordinària creativitat de l'onomàstica popular: uns petits nínxols que poden trobar-se en alguns assentaments prehistòrics menorquins –com al poblat de Son Catlar o al conjunt de coves de Cala Morell– s'anomenen Capades de Moro; d'un possible columbari romà on s'hi trobaren vasos amb restes funeràries a prop del poblat ibèric de Gebut a Soses (el Segrià), hom en diu la Farmàcia dels Moros; etc.

El recull toponímic que aduntem aplega, aproximadament, una tercera part dels topònims que atorguen als moros la propietat de l'indret en tots els Països Catalans. Es tracta, doncs, d'un florilegi arbitrari on l'únic criteri que hem tingut en conte a l'hora de la tria ha estat mostrar la freqüència d'algunes denominacions, l'ampli espectre territorial que abasten i, en definitiva, la profunda interiorització d'aquest horitzó mític en la nostra cultura popular.

BIBLIOGRAFIA

- ARDIT, Manuel (2004): «Una mirada distant a les hortes valencianes. La perspectiva dels viatgers estrangers», *Afers*, 47, pp. 29-43.
- MIRA, Joan Francesc (1995): «La Baraca 1: moros», dins *Sense música ni pàtria i altres cròniques des del país inexistent*, Alzira, Germania.
- QUEROL, Ernest (2000): «Les bases toponímiques preindoeuropees *Mori* i *Pal*: una proposta metodològica», *Estudis de toponímia valenciana*, Denes, Paiporta, pp. 401-414.
- TORT I DONADA, Joan (2003): «A propòsit de la relació entre toponímia i geografia: el principi de 'significativitat territorial'» dins Casanova, E. i Valero, L. R. (eds.), *XXIX Col·loqui de la Societat d'Onomàstica*, Paiporta, Denes, pp. 675-688.

* Volem expressar el nostre agraïment a l'Oficina d'Onomàstica de l'Institut d'Estudis Catalans per l'assessorament lingüístic i toponímic d'aquest article i el dossier en general.